

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 93 1972

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: E. N. Tigerstedt, Örjan Lindberger

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Brandell, Thure Stenström

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen, Villavägen 7,
752 36 Uppsala

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksell Informationsindustri AB, Uppsala 1973

förelsen ger till resultat att endast *ett* av delmotiven saknar motsvarighet hos Dalin, nämligen den tanke som Göransson formulerar så: »Alla är beroende av bönderna för sitt livsuppehälle. Det arbete de utför är nyttigt för hela samhället.» Göransson är därför benägen att sammanställa detta delmotiv med »fysiokraternas idéer om jordbrukets företrädesrätt framför andra näringar» (s. 125).

Som jag har nämnt finner man emellertid detta nationalekonomiska motiv redan i fru Nordenflychts *Den frälsta Swea* (1745). Dalindikten visar sig alltså ha varit en alltför smal bas för komparationen (även om den kompletteras med Hallers dikt *Die Alpen* som ett slags kontrollmaterial). Eli F. Heckscher har i en uppsats om »Fysiokratismens ekonomiska inflytande i Sverige» (*Lychnos* 1943) framhållit att man måste skilja mellan de allmänna jordbruksvänliga reformsträvandena under 1700-talet och de speciella fysiokratiska idéerna. I fru Nordenflychts dikt avspeglas ett för-fysiokratiskt intresse för jordbruket (jfr H. Frykenstedt, *Johan Gabriel Oxenstiernas Skördarne*, 1961, s. 167 ff.), och man behöver knappast heller hos Gyllenberg anta något specifikt fysiokratiskt inflytande.

I sina sammanfattande synpunkter på »Verlds-föraktaren» (s. 137 ff.) påminner Göransson om att en huvudlinje i hans framställning har varit att se dikten »i dess samband med en svensk genre- och idétradition». Det innebär bland annat att han, i motsats till Sahlberg, är försiktig med att i detalj anknyta dikten till samtida politiska aktualiteter. Han finner att dikten ger uttryck åt »en avvisande hållning till partikorruptionen i allmänhet, ett avståndstagande från vissa idéer, handlingar och personer på mössidan och en — låt vara modest — uppslutning kring vissa av hattpartiets idéer och ledande män»; däremot anser han att det är svårt att finna stöd för Sahlbergs åsikt »att Gyllenberg — vare sig i Lisidors eller vännens gestalt — skulle stå hovet nära eller att han ens har försökt att anpassa sig till hovpartiets eller kronprinsens åsikter» (s. 139). Enligt Göransson när man inte fram till »diktens centrum», som han menar ligger i själva idédiskussionen, om man läser den »som i första hand en politisk dikt» (s. 140). Det är också förfelat att — som Sahlberg vill göra — läsa den som ett självbiografiskt dokument, menar Göransson. »Om den självbiografiska bakgrunden till Verlds-föraktaren, om eventuella samvetkonflikter och klivna känslor hos Gyllenberg, kan man endast spekulera» (s. 140, jfr s. 63 f., 90 f.).

Detta är i stort sett väl motiverade synpunk-

ter, och Göranssons karakteristik av diktens innebörd träffar säkert mera rätt än de tidigare Gyllenberg-forskarnas. Ändå ligger det enligt min mening något riktigt i Sahlbergs sätt att närma sig dikten, när han ställer problemet om dess funktion och författarens praktiska syften med den. Sahlberg ser visserligen problemet alltför snävt; han uppfattar helt enkelt »Verlds-föraktaren» som en uppvakningskrift till kronprinsen och menar att »dedikationsdikten ger oss nyckeln till hela satiren» (*Gustaf Fredrik Gyllenberg*, s. 404), en uppfattning som Göransson med all rätt kritiserar. Men uppslag till mera givande funktionsanalytiska angreppsvinklar hade Göransson kanske kunnat finna i Bennich-Björkmans avhandling *Författaren i ämbetet* (1970). Överhuvud taget tror jag att avhandlingen hade vunnit i intresse om Göransson i större utsträckning hade anlagt historiskt-sociologiska synpunkter på sitt ämne. Motivkomplexet lantliv kontra stadsliv rymmer flera intressanta samhällshistoriska aspekter, t. ex. konflikten mellan adelsmannens roll som lantjunkare och hans roll som hovman eller ämbetsman, eller förhållandet mellan jordbruket å ena sidan och handel och industri å den andra. (Göransson snuddar ju vid detta senare motiv i sin diskussion av den förmenta fysiokratismen i Gyllenbergs dikt.) En del utrymme för åtminstone skissartade resonemang av antytt slag hade med fördel kunnat tas från de ibland mycket utförliga och inte alltid väsentliga dateringsresonemangen och från detaljpolemikerna mot tidigare forskare.

Mitt helhetsintryck av Göranssons arbete är, trots mina reservationer på en del punkter, avgjort positivt. Vad man saknar i avhandlingen är väl lite djärvare grepp. Vad man måste uppskatta är vederhäftigheten och strävan efter precision. Textanalyserna är skarp-synta och nyanserade, de komparativa, kronologiska och textkritiska utredningarna utmärks av försiktighet, skärpa och metodisk medvetenhet. Framställningen är föredömligt klar.

Lars Gustafsson

Hans Östman: *George Crabbe och hans tid*. Akad. avh. (Stencil.) Sthlm 1972.

Hans Östman behandlar den i Sverige föga kände George Crabbe, lantråsten som under Edmund Burkes och Samuel Johnsons beskydd i början av 1780-talet slagit igenom som diktare med *The Village* men därpå dragit sig tillbaka för att under högromantiken återkomma som uppskattad versepiker med uppåt ett hundra moraliserande berättelser på repertoaren.

Efter en tid av sjunkande ryktbarhet har Crabbe på sistone fått något av en renässans, och Östmans avhandling måste ses mot denna bakgrund: ett svenskt bidrag till en intensifierad, huvudsakligen engelskspråkig Crabbe-forskning, vars centrala problem är en litteraturhistorisk bestämning av den svårgripbara övergångsge-stalt Crabbe är med sina djupa rötter i klassicismen och sin litterära uppblomstring under det romantiska 1810-talet.

Östman söker genomgående teckna Crabbes författarskap som följsamt mot den litterära utvecklingen i stort och ser i hans litterära aktivitet en successiv och välberäknad anpassning till rådande smakkonjunkturen, där särskilt en lätt förskjutning till romantiska litteraturideal accentueras. Mest övertygande visar han att Crabbe också under uppehållsperioden höll sig à jour med vad som rörde sig på det litterära fältet och långtifrån stod isolerad från utvecklingen. Det nya litteraturklimat som växte fram vid sekelskiftet som en följd av en reaktion mot den franska revolutionen gynnade Crabbe och bådade för hans återkomst.

Trots att avhandlingen uppvisar en elementärt-formellt sett god akribi och tyder på en avsevärd beläsenhet, bl. a. omfattande ett antal svåråtkomliga, otryckta amerikanska dissertationer, måste det dock konstateras att resultaten i övrigt är svåra att värdera. Till en stor del beror det på vissa svagheter i författarens metodiska apparat, i hans argumentation och bevisföring. Det finns en ganska allmän tendens att glida över problemen utan att med energi och konkretion ta itu med dem. Så preciseras aldrig riktigt det litteraturklimat, ur vilket The Village uppstår; bl. a. försummar författaren den intensiva diskussionen kring Thomsons *The Seasons* omkring 1780. Han observerar förtjänstfullt de förromantiska dragen hos den unge Crabbe men beaktar inte Youngs roll i sammanhanget. Inte heller når språket i avhandlingen upp till en riktigt god analytisk kraft och terminologisk skärpa. Östman förefaller vara mer påverkad av anglosachsisk »criticism» än av den litteraturforskning som vanligen bedrivs i vårt land — utan att dock helt behärska de krav den förre ställer. Ambitionen att introducera Crabbe i svensk litteraturforskning förtjänar emellertid all uppskattning.

Ingemar Algulin

Ingmar Stenroth: *Götbiska förbundet*. 1. (Ak. avh. Gbg.) Gbg 1972.

Ingmar Stenroths avhandling för doktorsexamen är präglad av en omfattande ambition:

att ställa nya frågor till ett redan väl genomarbetat material. Målsättningen bör framhåvas som positiv, inte minst i en vetenskap som vår där det djärva så ofta sätts på undantag till förmån för försiktiga tassanden. Tyvärr har denna ambition inte gett ett tillfredsställande resultat. Med någon men liten överdrift skulle jag vilja hävda att de svar som ges i skriften antingen är felaktiga eller för snävt formulerade. En granskning måste alltså utsätta boken för skarp sakkritik. Och den måste bli tämligen utförlig, eftersom bokens framställning till stor del bygger på detaljresonemang, vilka i sin tur kräver omständliga bemötanden. (Ändå bortser jag i det följande såväl från de alltför talrika bristerna i korrekturläsning och citatkontroll som från de ofta högst påfallande klumpigheterna i den språkliga utformningen.) Visserligen kräver avhandlingar för den nya doktorsexamen vid bedömningen en annorlunda måttstock än den gamla typen; och en sådan är ännu föga utprovad. Men också för dem måste gälla, att rimliga vetenskapliga krav ska uppfyllas och skriftens begränsade utrymme fyllas med substansiellt innehåll.

Avhandlingen består av tre huvudkapitel, vart och ett behandlande ett relativt fristående problem med relevans till Götiska förbundet (GF). I ett inledande avsnitt vill Ingmar Stenroth (IS) fixera det för honom aktuella problemläget med hjälp av en historiskt upplagd forskningsöversikt. Härunder söker han urskilja och mot varandra konfrontera en »Blanck-» och en »Böök-»-linje, vilka man skulle kunna följa framåt i forskningen. Det första långa kapitlet behandlar »götiska» motiv och tankegångar under 1800-talets första decennium — begreppet »götisk» taget i dess vida och allmänna betydelse. Motiven återfinns IS i det florerande ordensväsendet och i de tidiga »romantiska» litteratursällskapen; men också i tidens »brukspoesi», såsom sällskapsvisor, politiska och patriotiskt-krigiska propagandadikter (varunder faller också en del mer bekant poesi, Tegnér's Krigssång för lantvärnet, Wallins *Dityramb* 1808, Lings *Gylfe*). De två följande kapitlen tar upp två mer begränsade, snarast källkritiska problem: dels omständigheterna kring GF:s stiftande och de olika »stamgöternas» resp. insatser härvidlag, dels frågan vad 1809 års händelser och »1812 års politik» kan ha betytt för förbundets utformning och inriktning. För dessa båda huvudavsnitt är Anton Blancks *Geijers götiska diktning* (1918) utgångspunkt, i den meningen att förf. söker retuschera vissa fundamentala teser i detta arbete.